

Tu biSvát: a fák (és a viták) új éve

A következő héten, szerdán (24-én) este kezdődik *Tu BiSvát*, azaz a fák újéve, mely talán joggal nevezhető a zsidó naptár legvitatottabb jeles napjának.

Ugyanis a Misna leírja, hogy Bét Hilél és Bét Sámáj vitatkoznak azon, hogy pontosan mikorra esik. Bét Sámáj szerint Svát hónap 1-jére, míg Bét Hilél szerint 15-ére¹ (*Ros Hásáná 1:1*).

A fák számára az számít új évnek (a Tóra által előírt számos mezőgazdasági törvény szempontjából), amikor a legtöbb eső már elmúlt, és a fában emiatt megindul a gyanta, és így a gyümölcsök kezdeti növekedése is.

Ennek pontos ideje azonban vitatható – és vitatják is a fent említett rabbik. Ezért ez az egyetlen olyan jeles napja a naptárunknak, aminél **már maga a nap is vita tárgyát képezi.**

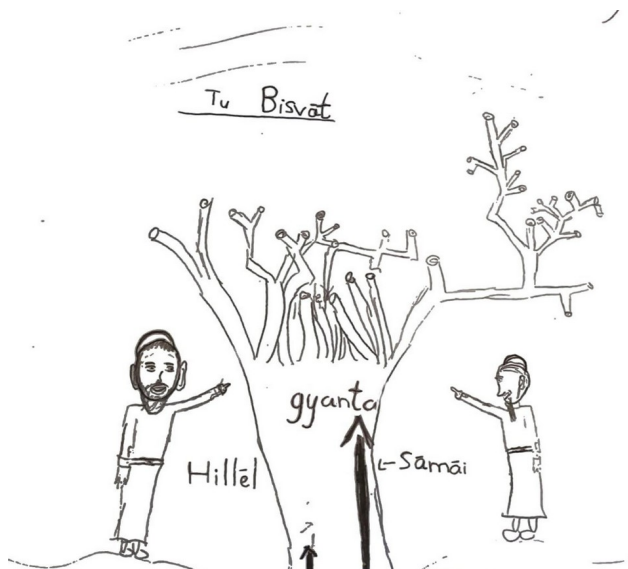
Emiatt ez egy jó alkalom arra, hogy valamivel jobban megértsük a tórai viták jellegét.

Egy további apropó, hogy héberül nem is a *fák* újévének, hanem a *fa* újévének nevezi a Misna ezt a napot. Ennek egy lehetséges magyarázata, hogy ez az Élet Fája, a Tóra (*ld. Példabeszédek*

3:18), mely éppen a szerteágazó vélemények miatt hasonlítható egy fához.

Egyáltalán, hogyan lehetséges az, hogy a Tórában viták fordulnak elő? Ha egyszer Mózes a Szináj hegyéről lehozta nekünk az írott és a szóbeli Tórát, annak minden hagyományával és előírásával együtt, akkor mi hely marad még a véleménykülönbségekre?

Némelyek szerint minden vita a feledékenység végeredménye. Erre egy jó példa éppen a fent említett *Bét Hilél* és *Bét Sámáj* vitája (pontosabban: vitái). *Bét Hilél* és *Bét Sámáj* ugyanis a Hilél és Sámáj nevű nagy Tóratudósok által alapított iskoláknak, tanulóknak az

Farnadi-Jeruzálmi Temima rajza. Köszönjük!!

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 130 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás, jó tanácsok vagy önkéntes segítség felajánlása: ortimagazin@gmail.com.

1 Mint annyi más ügyben, ebben is Bét Hilél véleményét követjük.

összefoglaló neve. Magyarul: *Hilél Tanháza* és *Sámáj Tanháza*. A tanulók között a Talmudban több mint 300 vitát találhatunk. Tanítóik azonban, Hilél és Sámáj, csupán 3 dolgon vitatkoztak egymással.

Ebből valóban úgy látszik, hogy a tanulók voltak azok, akik nem figyeltek a tanáraikra eléggé. A Talmud is azt a következtetést vonja le, hogy ez okozta a viták sokasodását (*Szanhedrin 88b*).

Nem mondhatjuk azonban azt, hogy az összes ismert talmudi vagy rabbinikus vita így működne. Nem is lenne túlságosan biztató következtetés, ha ezt a gazdag és színes vitakultúrát, amire büszkék vagyunk, és amiért a világ számos bölcs népe is tisztel minket, pusztán a felejtésnek tulajdonítanánk.

Bármilyen gazdag és isteni szöveg ugyanis a Tóra, mégsem adhat választ a világ összes kérdésére. Ennek nyilvánvaló fizikai korlátai is vannak.

De akár azt is megkockáztathatjuk, hogy még ha lehetséges is lenne minden esetet és kérdést leírni, akkor is jobban járnánk egy nem-teljes Tórával², ami nem hordoz magában minden választ készen.

Hanem csak az alapelveket, melyeknek behatározható tanulmányozása által összetettebb feladatokat is meg tudunk oldani. Hiszen ezáltal válik a Tóra nemcsak gyakorlati útmutatóvá, hanem a szellemi fejlődésünk eszköze is.

Úgy a Tóra, mint a Talmud, szent szövegeknek egyfajta „kritikus tömegét” alkotja. Annyira gazdag, hogy már-már szinte lehetetlen olyan problémával előállni, amit valamiféleképpen ne lehetne visszavezetni rá.

Mindez pedig többféle módon is fejleszti a Tóra tanulóit: gazdagítja a megértést, fejleszti a másokra való odafigyelést, szélesebbé teszi a látókört, és komoly kihívással ösztönzi az embert az állandó tanulásra.

NAPTÁR

Sovevim és Svát – megújulás a felszín alatt

Két különleges időszak esik egybe a zsidó évnek ebben az időszakában. Mi közöttük az összefüggés?

Az egyik: ismét elkezdjük olvasni Mózes második könyvét, az egyiptomi rabszolgaságból való kiszabadulásnak a történetét.

A másik pedig Svát hónap. Ilyenkor van a fák újéve. Ilyenkortól számítjuk azt, hogy újra kezd éledni a természet.

A rabbik azon vitatkoznak, hogy pontosan ennek a hónapnak az elején (1-jén) vagy a közepén (15-én) kezdődik el a felszín alatt

megindulni a nedű, a gyanta, és elkezdi az új életet serkenteni (*Misna, Ros Hásáná 1:1*).

Így ez az időszak az optimizmus ideje, amikor belelátunk egy picit a rejtett rétegek mögé, és nem csak azt nézzük, hogy milyen hideg van még egy hónapig, hanem azt is, hogy milyen reményteljes újjáéledés vár ránk a közeli jövőben.

A Tóra olvasását úgy osztjuk be, hogy egy év alatt körbeérjen. A hetiszakaszokat pedig jellemzően első szavaik alapján nevezzük el.

² Igaz, hogy a Jeruzsálemi Talmudban Rabbi Jehosua ben Lévi azt mondja, hogy „Mózes már azt is megkapta a Szináj hegyén, amit egy okos tanuló fog kérdezni a mesterétől a jövőben” (*Peá 2:4*). Mondhatjuk azonban erre, hogy nem feltétlenül kell szó szerint értelmeznünk.

Nem lehet véletlen, hogy mit kapunk abból, ha összerakjuk az éppen aktuális hetiszakaszok neveinek kezdőbetűit: *Smot (sin)*, *Váé-rá (váv)*, *Bo (bét)*, *Besálách (bét)*, *Jitró (jud)*, *Mispátim (mem)* – a *sovávim* szót adják ki.

Így mondja a próféta: *suvu, bánim sovávim*, vagyis: „*Térjete vissza, tévelygő fiak*” (*Jeremiás 3:14*). Ez az időszak ugyanis különösen alkalmas a megtérésre.

Ennek alapján magyarázzák, hogy aki ilyenkor megpróbál egy kis erőfeszítést tenni azért, hogy megerősödjön a Tóratanulásban, micvákban, megújulásban, annak nagyon fognak segíteni az égből.

Vannak, akik a hónap nevét is – mint egy betűszót – feloldják: Svát (שבט), azaz: *senismá beszorot tovot* (שנשמע בשורות טובות). Vagyis: halljunk csak jó híreket. Ezt kívánom mindannyiunknak!

HETISZAKASZ

Visszatér-e valaha a 10 elveszett törzs?

Mózes öt könyve az ősatyák (Ábrahám, Izsák, Jákob) történetével kezdődik. Jákobnak volt tizenkét fia. Ami igazából tizenhárom, mert egyiküknek (Józsefnek) volt két fia (Efráim és Menáse), akik szintén „törzsi” rangra emelkedtek.

Ezek a törzsek elfoglalták a földet, melyet kijelölt nekik a Teremtő, és felosztották tizenkét részre.

Sok évszázad múlva kettészakadt a királyság, Északi és Déli Királyságra. A Déli Királyság volt a vallásos (Jehuda), és az Északi Királyság (Izrael) volt a bálványimádó – mai szóval azt mondhatnánk, szekuláris. Az északiakhoz tartozott tíz törzs. Később ők száműzetésbe kerültek, és nincs róla információ, hogy visszakerültek volna. Így ők eltűntek.

Erről aztán vitatkoznak a rabbik a Talmudban. Érdekes módon abban megegyeznek, hogy a Tóra végén írt egyik fenyegető prófécia rájuk vonatkozik. Eszerint sok bűn és

bálványimádás után az Örökkévaló büntetésből számúzi őket:

„*És elúzi őket más földre, ahogyan a mai napon is van.*” (*Mózes 5., 29:27*)

Erre mondja Rabbi Akiva, hogy „*ahogyan a mai napon is van*”, azt jelenti, hogy ahogyan a Nap állandó, ugyanúgy ők is nem fognak már visszajönni³. Rabbi Eliezer viszont azt mondja, hogy igenis vissza fognak jönni, ahogyan a Nap is felmegy és lemegy, ugyanúgy az idők végezetén ők is visszatérnek majd (*Szanhedrin 110b, Misna*).

Ezért ha valaki kérdezi, hogy a tíz törzs visszajön-e vagy sem, a válaszuk az, hogy nem kaptunk rá semmiféle garanciát. Nem fogunk meglepődni akkor sem, ha visszajönnék, de akkor sem, ha nem. Elképzelhető, hogy a tíz törzs asszimilálódott a többi nép közé, mivel bálványt imádtak, és nem a Tóra útját követték.

Sajnos sokszor a fejétől búzlik a hal: a király ott sose volt vallásos, sose a Tóra útját követte, vagy csak nagyon ritkán, és ez úgy tű-

3 Rabbi Akiva véleménye megdöbbentő, hiszen látszólag figyelmen kívül hagyja azokat a próféciákat (pl. *Jirmijá 31, Jechezkél 37*), melyek Jehuda és Izrael törzseinek egybegyűjtéséről szólnak. Véleménye jobban megérthető Yehuda Shurpin rabbi *Are the Ten Lost Tribes of Israel Ever Coming Back?* c. írásának fényében (*Chabad.org*), valamint a *Mi Yodeya* oldalon: „*What happened to the Aseres HaShevatim?*”

nik, hogy nem volt elegendő ahhoz, hogy megmaradjanak zsidónak.

Ami azt jelenti, hogy az eredeti tervből, Ábrahám, Izsák és Jákob összes leszármazottjából csak egy viszonylag kis rész, két és fél törzs (Jehuda, Benjámin és Lévi) az, aki mindmáig megmaradtak.

Van prófétai garancia arra, hogy a zsidóságot mint népet nem lehet egészében elpusztítani (pl. *Jirmijá 31:35-37*). Annak ellenére, hogy a zsidóság ellenségei igen komoly és esélyes próbálkozásokat tettek erre, sosem sikerült nekik. Az viszont lehetséges, hogy a zsidó nép jelentős része elhagyja ezt a „magot”, akár önként leszakad róla.

Erre egy példa, amit a mostani hetiszakaszban olvasunk: a sötétség csapása. Erről Bölcséink azt mondják, hogy amikor sötét volt, akkor csak a zsidó nép egyötöde maradt meg. 80%-a viszont nem akart kijönni Egyiptomból, mert annyira asszimilálódtak. Ők eltűntek a sötétség csapása alatt (*Smot Rábá 14:3*).

Láthatjuk, hogy ez egy ismétlődő mintázat a történelmünkben. Ez volt az Egyiptomban, később megtörtént a tíz törzssel, és a próféta azt mondja, hogy a jövőben is előfordulhat:

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este** (Budapesten): 16:06-ig.

Szombat kimenetele: 17:17.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól tanulunk, 18:00-tól imádkozunk.

Szombat reggel 8:30-tól tanulunk, 9:00-tól imádkozunk.

Hétfőn és csütörtökön reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Tu BiSvát szerdán (24-én) este 18:00-tól a kidusteremben.

A program: gyümölcsök, élőzene, tanulás, és esti ima.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:40-ig.

Sábát sálom! Gut sábesz!

„Izrael maradéka nem fog aljasságot cselekedni és nem fog hazugságot beszélni” (Cfánjá 3:13)

Annak ellenére, hogy ez egy igen pozitívan hangzó prófécia, a valóság mégis az, hogy ez egy súlyos, burkolt fenyegetést tartalmaz. Azt mondja, hogy „Izrael maradéka”, tehát aki végül az utolsó ítélet után megmarad, csupa-csupa kiváló emberből áll majd. Azt nem mondja – de el tudjuk képzelni – hogy mi vár arra, akire ez nem igaz.

Különösen ijesztő ez annak fényében, ha megnézzük a mai statisztikákat arról, hogy a zsidó nép hány százaléka vallásos. A Teremtő utolsó ítélete persze nem emberi szemmel ítél, így nincs kizárva egyáltalán, hogy okozhat meglepetéseket. Senki ne érezze magát nyugodtan azért, mert szombatot tart, de azt se mondja, hogy „én a szívemben vagyok zsidó, nekem nem kell szombatot tartani”.

Jobb tanács nincs erre, mint az, hogy kövessük a Tóra útmutatását az életben, és tartsuk szem előtt azt a jövőképet és történelmi mintázatokat, melyeket leír.